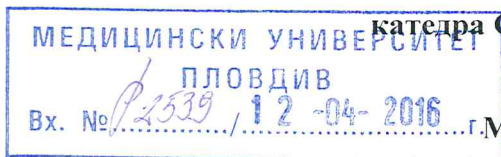

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Мария Стойкова Братойчева, дм

катедра Социална Медицина и Обществено Здраве
Факултет по Обществено Здраве,
Медицински Университет-Пловдив

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор'

професионално направление 7.1. Медицина

докторска програма "Социална медицина, организация на здравеопазването и фармацията"

Автор: д-р Боряна Ангелова Левтерова

Форма на докторантурата: самостоятелна подготовка

Катедра: „Здравен мениджмънт, икономика на здравеопазването и обща медицина”

Тема: “Измерване качеството на живот при пациенти със захарен диабет тип 2 като компонент в управление на хронично заболяване”

Научен ръководител: доц. Донка Д. Димитрова, дм катедра ЗМИЗОМ, ФОЗ, МУ-Пловдив; проф. д-р Мария М. Орбецова, дм Втора катедра по вътрешни болести, секция по ендокринология, МФ, МУ-Пловдив

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Представеният комплект материали е в съответствие с Чл.115 (1) от Процедурата за придобиване на ОНС „доктор“ в МУ – Пловдив и Правилника на МУ-Пловдив от 06.11.2014 г.

Докторантът е приложил 4 публикации, от които 1 в чуждестранно списание и 2 научни съобщения.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Д-р Боряна Левтерова завършва медицина през 1999 г в МУ-гр. Пловдив. Работила е като лекар в гр. Панагюрище и инспектор в РЗИ- гр. Пловдив. Има придобита специалност по „Епидемиология на инфекциозните болести” и е дипломиран магистър по „Обществено здраве и здравен мениджмънт”. Познавам д-р Левтерова от 2009 г – годината, в която е избрана за асистент в катедра „Здравен Мениджмънт, икономика на здравеопазването и обща медицина” към ФОЗ, МУ-Пловдив. Смело мога да заявя, че д-р Левтерова е един изключително скромна, работлив и етичен човек, но в същото време – задълбочен учен. В течение съм на нейната докторантура от момента на зачисляване, което ми даде възможност да проследя научното ѝ

развитие и сега с удоволствие установявам колко много е израснала – борави със съвременни инструменти, показва завидни умения за самостоятелна научна работа.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

В предложената трета програма за действие на ЕС в областта на здравето „Здраве за растеж“ (2014—2020 г.) се подчертава връзката между *икономическия растеж и доброто здравословно състояние на населението*. Отново във фокуса са поставени хроничните заболявания, едно от които е диабетът. Проблемите, създавани от него като тежко хронично заболяване, привличат вниманието както на обществото, така и на учените. Особено важно при диабета е да се проучи и оцени качеството на живот на пациенти, което има отношение към управлението на заболяването. В тази връзка актуалността и значимостта на избраната тема за настоящия дисертационен труд са безспорни, особено като се вземе в съображение фактът, че до този момент не е провеждано комплексно проучване на качеството при диабетно болни у нас. Това прави труда ценен както в научно, така и в научно-приложно отношение.

4. Познаване на проблема

Представеният труд е написан по изискванията – обхваща 154 страници, от които 50 страници обзор на литературата. Онагледен е с 16 таблици и 21 фигури.

Направеният анализ на литературата е компетентно написан, с добър изказ. Особено добро впечатление прави издирването на литературни източници в достъпните бази данни Science Direct, Thomson Reuters Web Knowledge, Scopus, което говори за изчерпателно проучване на литературата. След отчисляването на докторанта в работата са добавени и последните 4 публикации по проблема от 2015 г. - това е още едно доказателство за актуалността на разработения труд и отговорното отношение на автора. В обзора са включени 292 източника, от които 49 на кирилица. Това още веднаж дава право на работата да претендира за изчерпателност. Повечето от източниците са от последните 10 години.

В края на литературния обзор са изведени и обобщени аргументите на докторанта, които обосновават повода за написване на настоящия труд.

Целта и задачите са точно и ясно формулирани, хипотезите също (в хода на работата са апробирани няколко хипотези).

5. Методика на изследването

Избраната методика на изследване позволява постигане на поставената цел и получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд. Главата „Материал и методи“ обаче, е прекалено детайлизирана, написана в разказвателна форма. Така напр. е напълно излишно дефинирането на показателите във формулата за изчисляване на необхо-

димия брой случаи. Веднаж е казано, че проучванията са одобрени от Комисията по Научна Етика на МУ-Пловдив с цитиран номер на протокол на стр. 56, след което на стр. 64 това отново се повтаря. Могат да бъдат посочени и други подобни повторения, което не е необходимо. По мое мнение работата би спечелила, ако методиката беше описана по-сбито и декларативно.

По отношение на използвания материал е оригинален начинът за презентирание в таблици на социо-демографските и други характеристики на участниците.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

В представените резултати заслужава admiration създаденият от д-р Левтерова обобщен концептуален модел на детерминантите на качеството на живот при захарен диабет тип 2. По отношение валидирането на специфичния въпросник ADDQOL-19 стъпките са описани коректно, личи че авторът е спазил всички изисквания за работа с чужд инструмент. Коректно са представени и резултатите от работа с въпросника SF-36vBul. Направен е критичен анализ за въздействието на диабета върху качеството на живот. Количествената оценка и анализ на детерминантите на качеството на живот при захарен диабет тип 2 отговарят на съвременните тенденции за анализ и оценка на такива показатели и показват задълбочените клинични познания на докторанта в тази посока. Тестването и оценката на няколко хипотези за влиянието на различни фактори върху качеството на живот при пациенти със захарен диабет тип 2 също е съвременен способ и говори за задълбоченост на проведеното проучване. Особено добро впечатление прави сравняването на резултати от собственото проучване с проучвания в различни държави на претеглените оценки за въздействие с помощта на инструмента за Одит на диабет зависимо качеството на живот. Това не би било възможно, ако авторът не беше валидизирал и използвал утвърдените вече в други държави инструменти за проучване и оценка на качеството на живот.

Като логичен завършек на всичко, свършено от докторанта, се явява създаденият собствен Модел за мониторинг на качеството на живот при пациенти с диабет тип 2. Моделът би могъл да повиши качеството на диабетните грижи от една страна, а от друга – ще даде възможност за оценка ефективността от управлението на заболяването.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Оценявам като принос факта, че за първи път в България се прави толкова изчерпателно проучване на качеството на живот при болни с диабет тип 2. Принос е и формулирането и обосновката на създадения собствен концептуален модел на качеството на живот, както и

оригиналният модел за мониторинг на това качество. Анализът на детерминантите на качеството на живот, както и сравнителният анализ на резултатите от проучвания в различни страни на претеглените оценки на въздействие с помощта на въпросника ADDQoL-19, обогатяват безспорно съществуващите знания по проблема и могат да бъдат използвани в бъдеще от специалистите ендокринолози в България при мониториране на стратегии за повишаване ефективността на управление на захарния диабет. Значима е заслугата на автора и по отношение на перфектно свършената работа за превод и валидиране на инструмента за изследване на специфичното качество на живот, което ще даде нов, съвременен тласък на комплексните грижи в ендокринологията.

Като цяло настоящият дисертационен труд ще послужи за промяна на политиките и усъвършенстване на мениджмънта на заболяването захарен диабет тип 2.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантът прилага 4 публикации по темата на дисертационния труд, от които 1 в реферирано чуждо списание, 1 в сп. „Ендокринология“ на Българското научно дружество по ендокринология и 2 пълнотекстови доклада в сборници от конференции с международно участие. Приложени са и 2 участия в значими научни форуми.

Във всички публикации д-р Левтерова е първи автор, което показва личното участие на докторанта в приложените научни трудове.

9. Лично участие на докторантката

Изнесените резултати и приноси и задълбоченото им анализиране показват безспорно, че докторантката е работила съмостоятелно и отговорно и всичко в дисертационния труд е нейна лична заслуга.

10. Автореферат

Авторефератът е структуриран по изискванията и отразява напълно постигнатите основни резултати в дисертационния труд.

11. Критични забележки и препоръки

По мое мнение е поднесен един съвсем завършен, съвременен научен труд, резултатите от който биха могли да бъдат публикувани в монография, за да станат достояние на по-широк кръг тесни специалисти.

12. Лични впечатления

Личните ми впечатления от д-р Левтерова са за един изключително трудолюбив и задълбочен млад учен, който трябва да продължи да работи в областта на научните изследвания.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на МУ - Пловдив. Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на специфичните изисквания на МУ – Пловдив.

Дисертационният труд показва, че докторантката д-р Боряна Левтерова притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност „Социална медицина, организация на здравеопазването и фармацията” като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и *предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’* на д-р Боряна Ангелова Левтерова в докторска програма по Социална медицина, организация на здравеопазването и фармацията.

12.04.2016 г.

Рецензент:

/проф. д-р Мария Стойкова, дм/